

РОЗВИТОК СІЛЬСЬКОГО ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ НА ПРИНЦИПАХ «ЗЕЛЕНОЇ» ЕКОНОМІКИ

Сааджан І.А.

Сформульоване завдання державної політики щодо розвитку сільського землекористування на підставі принципів «зеленої» економіки; досліджено стану проблеми в Україні; розроблено пропозиції щодо стимулювання землекористування, зокрема у сільському господарстві, на принципах «зеленої» економіки; запропоновано індикатори розвитку «зеленої» економіки у контексті сільського землекористування.

Актуальність дослідження Діяльність агросектору є важливою проблемою сьогодення в Україні та її розвитку на засадах «зеленої» економіки, який має базуватися на раціональним використанні земельного ресурсу особливо щодо родючості ґрунтів Особливу увагу заслуговує питання екологізації агропродукції як окремого завдання, так і у контексті екологізації землекористування, які впливають на кількість і якість одержаного продукту, продуктивної безпеки в цілому та й стійкого землекористування, зокрема полігону щодо працевлаштування населення та пошук механізмів реалізації.

Концепцію «зеленої» економіки досліджують такі зарубіжні вчені, як: С. Барбієр, А. Камерон, М. Коробейнікова, А. Марканді, К., Б. Порфір'єва, Стюарт, Д. Піарс, Є. Шварц. Теоретичні та практичні результати з цієї проблеми отримали українські вчені - Ю. Бережна, О. Веклич, І. Бистряков, Т. Галушкіна, Б. Данилишин А. Качинський, Л. Купінець, Л. Мусіна, С. Харічков та інші. Але залишаються недостатньо дослідженими проблеми розвитку «зеленої» економіки у правовому сенсі та індикаторів «зеленої» економіки щодо розвитку сільського землекористування.

Постановка завдання. Основними завданнями державної політики щодо розвитку сільського землекористування на підставі принципів «зеленої» економіки є:

- Збереження відтворювального потенціалу для забезпечення сталого землекористування, раціонального та ефективного використання земель;
- Сприяння мотивації щодо підвищення об'ємів використання землі для екологічно чистого виробництва щодо випуску екологічно безпечної продукції, (виробництво органічної продукції потребує обов'язковості дотримання вимог Регламенту в вигляді заборони щодо використання

хімічних засобів обробки землі протягом не менше ніж 2–3 років щодо сертифікації);

- Боротьба з безробіттям та підвищенням рівня життя малозабезпечених селян.

Такі завдання кореспондуються зі Законом «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2020 року» Згідно з Законом, одним з найважливіх завдань для прийняття управлінських рішень ставиться запровадження до 2015 року системи економічних та адміністративних механізмів з метою стимулювання виробника до сталого та відновлюваного природокористування, зокрема у сільському господарстві:

створення умов для широкого впровадження екологічно орієнтованих та органічних технологій ведення сільського господарства та досягнення у 2020 році двократного збільшення площ їх використання;

створення до 2015 року екологічно та економічно обґрунтованої системи стимулювання суб'єктів господарювання до раціонального природокористування;

збільшення рівня зайнятості в аграрній сфері; [6]

Стан проблеми. В Україні спостерігається постійне та істотне скорочення частки земель сільськогосподарського призначення, в тому числі завдяки зниженню природної родючості. На сьогодні існує безліч факторів, що негативно впливає на відтворувальний потенціал землі.

Україна має один з найвищих у Європі показників розораності сільськогосподарських угідь. В зв'язку з універсальними пропозиціями ООН, у державній власності потрібно зберігати не менш ніж 30 % земель сільгосппризначення для забезпечення продовольчої безпеки країни, тоді як в Україні в державній власності залишилися по різних оцінках біля 7–10 млн. га, що менш ніж 25 %, та з яких ріллі - максимум 3 млн. га. Більш того, цей відсоток постійно зменшується [11]. З земель запасу, щорічно на 3 млн. га не укладаються договори оренди і вони використовуються самовільне та практично без контролю, що негативно позначається на її родючості [11].

Внаслідок високої господарської освоєності земель, без її належної охорони та відтворення виробництва, відбувається деградація земель, що створює загрозу екологічній та продуктової безпеки країни. Останні два десятиліття характеризувалися зниженням вмісту гумусу в ґрунтах на 0,22 %, що оцінюється у 453,4 млрд. гривень збитків. Для порівняння, потреби збільшення гумусу в ґрунті на 0,1 % в природних умовах складає 25–30 років [10]. На 75 відсотках площі сільськогосподарських угідь вмісту гумусу в ґрунтах зменшилось в 2–3 рази та процес надалі прогресує.

Нераціональне використання земельних угідь в значній мірі пов'язане з не визначеністю на законодавчому рівні умов оренди та анулювання договорів, та в першу чергу, врахування фактору її родючості.

На сьогодні 30,4 млн. га землі, чи 73,1 % усіх сільськогосподарських угідь, належать приватному землевласнику, з яких 7–15% щорічно не обробляється у зв'язку з небажанням товаровиробника укласти договір

оренди на землі гіршої якості, які еродовані, заболочені, засолені або знаходяться на крутосхилах [10].

В останні періоди спостерігається зниження відсотку рекультивованих земель. Так, на підставі розрахунків, здійснених з використанням статистичної інформації у 2012 р., лише 41 % з порушених і відпрацьованих земель в Україні були рекультивовані (наприклад, у 1990-2000 рр. ці значення коливались від 57 до 104 %). На кінець 2012 р. площа порушених земель становила 144,5 тис. га, відпрацьованих – 45,8 тис. га.

Виснажує ґрунт систематичне вирощування технічних культур. Так, посівна площа, на яких вирощувалися технічні культури в Україні збільшилось більш, ніж у 6 разів—від 90 тис. га у 1990 р. до 566 тис. га у 2012 р. з максимальним значенням у 2008 р. (1412 тис. га). Та, саме площ вирощування ріпаку, відповідно, у 7 разів з максимальним перевищенням майже у 16 разів. [розраховано на підставі 5]. Очевидно це пов'язане з диференціацій рентабельності вирощування різноманітних агрокультур.

Рівень рентабельності виробництва продукції у сільськогосподарських підприємствах в цілому зменшився вдвічі з 42,6 % до 20,5 у 2012 р.. Рівень рентабельності виробництва продукції рослинництва зменшився у 4.4 разі з 98,3 % до 22,3 у 2012 р., тоді, як рівень рентабельності виробництва технічних культур, наприклад насіння соняшнику, зменшилось з 236,5 % у 1990 р до 45,8 % у 2012 р. [розраховано на підставі 5], тобто більш, ніж у 5 разів. Таким чином, незважаючи на зниження рівня рентабельності виробництва сільського господарства, рентабельність виробництва насіння соняшнику у 2012 р. було вдвічі вище. Враховуючи обставини щодо негативного впливу вирощування технічних культур на плодючість ґрунтів та економічною зацікавленістю щодо виробництва цієї продукції, було б за доцільне розробити механізми врахування екологічної складової щодо рентабельності тобто у механізми ціноутворення та обіг земельного ресурсу щодо стимулювання стійкого землекористування, Тим паче, що доля технічних культур в усій посівній площі сільськогосподарських культур складала у 2012 р. в середньому по Україні – 28 % та на сьогодні ці показники майже вище, тому, що у Автономної Республіки Крим вона була нижчою та складала всього 18 %.

За даними Асоціації органічного землеробства і садівництва, в Україні лише третина сільськогосподарських земель може використовуватися для екологічно чистого виробництва. Втрати від невикористання цього потенціалу оцінюються експертами сотнями мільйонів гривень [2].

Проблемою сьогодення є гострий дефіцит сучасних легких сільськогосподарських машин, що не порушують структури ґрунтів. Але і парк діючої застарілої техніки в Україні катастрофічно знизився. Наприклад, зменшення парку тракторів склало від 495 тис. шт. у 1990 р. до 151 тис. шт. у 2012 р., зернозбиральних комбайнів - з 107 до 32,

відповідно вантажних автомобілів сільськогосподарських підприємств з 296 до 96 [розраховано на підставі 5].

Заборона на державну підтримку технічного розвитку як інвестиційну, так і пільгово-податкову щодо машинобудування, включаючи сільськогосподарське, підпадає під дію обмежень на систему державних закупівель, які регулюються умовами євроінтеграції. Тому виникли умови щодо зростання залежності від імпорту сільгосптехніки, що найімовірніше є передумовою підвищенню витрат агровиробника щодо землекористування та ціни на агропродукцію. В першу чергу це має зазнати негативного впливу на малозабезпечені версти населення.

Суттєве значення щодо якості земель та її придатності для вирощування агрокультур мають бойові дії, результатом яких може стати прискорення швидкості ерозійних процесів та її непридатності для застосування по призначенню чи необхідності значних додаткових коштів щодо поліпшення їх специфічних властивостей (в Україні ще до 2014 р. понад 30 % земель вже були охоплені ерозійними процесами).

На думку фахівців активне застосування добрив, а саме мінеральних добрив не відповідає розширеному відтворенню родючості ґрунтів та не забезпечує стійке землекористування, а деколи призводить до зменшення запасів гумусу в ґрунтах. На противагу внесення мінеральних добрив, застосування органічних добрив у поєднанні з м'якими методами агровиробництва, призводить до стійкого землекористування та органічного виробництва. Загальна площа органічних сільськогосподарських угідь в Україні у 2012 р. в порівнянні з 2002 зросла в 1,7 рази та становить 278800 га [9].

Ціни на органічну продукцію за кордоном практично не відрізняються від традиційної, оскільки виробники екологічно чистої продукції субсидуються державою. Так у Західній Європі різниця в цінах не перевищують 10-20 %, тоді як в Україні по різних оцінках це може перевищувати базовий на 150-200 та більш процентів.

Сільськогосподарська продукція у світовій економічній системі є однією з найбільш дотуються і протекційних сфер оскільки її виробництво не може забезпечити такій ж рівень рентабельності, як в інших галузях економіки, що пов'язане з сезонністю виробництва, високими природними ризиками та ін. Тому розвиток органічного виробництва в дуже складних економічних умовах України достатньо проблематично. У деяких економічно розвинених країнах державні фінансові вкладення в сільське господарство більш ніж удвічі перевищують ринкову вартість продукції [13]. Так, у Норвегії (63 %), Швейцарії (57 %), Японії (56 %), Кореї (54 %) спостерігається найвищий рівень підтримки виробників, який враховує обсяг грошових трансфертів від користувачів і платників податків до сільгоспвиробників. Номінальний коефіцієнт підтримки виробників показує відношення фактично отриманих виробником коштів до світових цін. Таким чином, в результаті заходів підтримки, сільгоспвиробники в країнах ОЕСР в середньому отримують дохід у 1,23 рази перевищуючий аналогічний дохід при вільній конкуренції і світових цінах. Максимальне

значення цього показника спостерігається в Норвегії - 2,56, Швейцарії - 2,2, Японії - 2,12, а мінімальне у Новій Зеландії і Україні - 1,01, а також у ПАР, Австрії, Чилі [13]. У США дозволений СОТ рівень підтримки сільського господарства становить 19,1 млрд. дол., в Японії - 39,6 млрд. дол., у Швейцарії - 3,9 млрд. дол. [13]. Ці фінансові вливання диференціюють за напрямом: підвищення випуску сільськогосподарської продукції; скорочення витрат товаровиробників. Сукупна оцінка підтримки в країнах ОЕСР становила в 1995-97 рр. - 344 млрд. дол. США, а у 2010-12 рр. - 402 млрд. дол. США. У 1995 - 97рр. у складі ОЕСР найбільшу частку отримали країни Європейського союзу – 38 % (132 млрд. дол. США), Японія - 23 % (79 млрд. дол. США) і США - 20 % (70 млрд. дол. США). У 2010-12 рр. у США частка підтримки зросла до 38 % (145 млрд. дол. США), у країнах Європейського союзу і Японії вона зменшилась до 30 % (121 млрд. дол. США) та 17 % (70 млрд. дол. США) відповідно. Найбільший рівень сукупної підтримки надано Китаю. В 1995-97 рр. він становив 11 млрд. дол. США, а в 2010-12 рр. зріс майже в 15 разів - до 160 млрд. дол. США. У Росії в період з 1995-97 рр. по 2010-12 рр. обсяг показника збільшився на 10 млрд. дол. США і становив 18 млрд. дол. США [13]. Серед країн ОЕСР максимальне значення показника сукупної оцінки підтримки в 2010-12 рр. спостерігалось в Туреччині - 2,54 %, Кореї - 1,98 %, Японії - 1,21 %, серед розвиваючих економік перше місце належить Індонезії - 3,36 %, друге - Китаю - 2,25 %, третє - Казахстану - 1,12 %. [13]. Тому, конкурентоздатність вітчизняного агровиробництва залежить від державної та від іноземної допомоги.

Наступна проблема сьогодення – це складні економічні та політичні умови України - недостатність коштів у державному бюджеті, інфляційні процеси та й комерційні банки не можуть запропонувати сільськогосподарським товаровиробникам дешевого кредитування (кредитні ставки складала у останні роки десь біля 19-24 %). Відсутність дієвих механізмів кредитної підтримки (кредитування за рахунок коштів, отриманих у процесі обігу земель, включаючи орендні платежі), які мали бути втілено завдяки діяльності Державного земельного Банку, було спростовано.

Землі сільськогосподарського призначення мають вагомe значення для працевлаштування населення, що має знайти відклик у розвитку «зеленої» економіки. Кількість зайнятих у сільському, лісовому господарстві і мисливстві в Україні достатньо висока та складала 3492,4 тис. чоловік у 2012 р., що є підставою щодо ствердження про вагомe зв'язок зайнятості зі земельними ресурсами.

Середньорічна кількість найманих працівників у сільському, лісовому господарстві і мисливстві зменшилась з 3888 тис. у 1995 р. до 628 тис. у 2012 р. [розраховано на підставі 5].

Але відсоток зайнятих у сільському, лісовому господарстві і мисливстві, до загальної кількості зайнятих зменшився майже у 10 раз - з 30-32 % у началі 60-х рр. до 3,6 % у 2012 р.

Попит на робочу силу у сільському, лісовому господарстві і мисливстві зменшився з 10,4 тис. у 2005 р. до 2,5 тис. у 2012 р. Спостерігається постійне вивільнення працівників у сільському, лісовому господарстві і мисливстві: 20,4 тис. чоловік у 2005 р., 4,2 тис. чоловік у 2010 р. та 3,7 тис. чоловік у 2012 р.

Аналіз структури витрат на виробництво сільськогосподарської продукції у сільськогосподарських підприємствах показав, що витрати на оплату праці склали у 2010-2012 рр. біля 9,1 %, орендна плата за земельні частки (паї) десь біля 60 % та майнові паї 0,8-0,9 % у 2010-2011 рр. та 0,4 % у 2012 р. [розраховано на підставі 5].

Аналіз середньомісячної номінальної заробітної плати працівників у сільському, лісовому господарстві і мисливстві відповідно до аналогічних показників у країні за усіма видами економічної діяльності у 90- х рр. та у началі 2000 рр., показав, що вона складала всього 50 % з тенденцією до поступового збільшення до 69-70 % у 2011-2012 рр.[розраховано на підставі 5].

Таблиця
Середньомісячна номінальна заробітна плата працівників у сільському, лісовому господарстві і мисливстві, грн. (розраховано на підставі статистичних даних [5])

	1995	2000	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Усього	73	230	806	1041	1351	1806	1906	2239	2633	3026
Сільське., мисливське та лісове господарство.	37	114	437	581	771	1101	1220	1467	1853	2077
Відсоток	51	50	54	56	57	61	64	66	70	69

Актуальною на сьогодні є проблема збільшення кількості людей з неповною зайнятістю в аграрній сфері, що також має місце у Чехії, Угорщини, Словаччини та інші. та погіршення демографічного стану на селі.

Підходи до діючої нормативної грошової оцінки земель сільськогосподарського призначення відповідно до Закону України «Про оцінку земель» та які прописана постановою Кабінету Міністрів України від 31 жовтня 2011 року №1185, в достатній мірі не забезпечують об'єктивність грошової оцінки земель, оскільки не враховують змінення стану земельних ресурсів та витрат щодо їх поліпшення особливо при обігу земель, що нераціонально використовувались та не сприятимуть стимулюванню збереження ґрунтів.

Аріель Бруннер - керівник відділу політики, BirdLife та Трес Робинс - старший співробітник з питань європейського сільського господарства та

біоенергетики, мають сумніви щодо результатів офіційно прийнятої в грудні 2013 р. нової, реформованої Єдиної сільськогосподарської політики (ЕСХП), яка в широкому сенсі призвана регулювати виробництво продуктів харчування в країнах-членах СОТ, впорасться із завданнями більш раціональних агрономічних та екологічних практик [12]. Нові акценти включають у себе ослаблення перехресного відповідності (механізму, що зв'язує отримання прямих платежів з обов'язковим виконанням фермерами ряду вимог, у тому числі екологічних стандартів). Незважаючи на те, що бенефіціанти більшості виплат ЕСХП тепер повинні довести, що вони паралельно забезпечують «добрі агрономічні та екологічні умови» утримання земель, дрібні фермерські господарства звільняються від будь-яких екологічних зобов'язань, власне як і фермери, провідні господарство із застосуванням виключно органічних добрив. Тому виникає питання про сумісність використовуваних Євросоюзом заходів підтримки з вимогами до субсидіями «зеленого кошика» [12]. Таким чином, теоретичні пізнання та політичні рішення щодо розвитку «зеленої» економіки у світі та відсутня збалансованість цих дій та показників, свідчать про необхідність розробки індикаторів розвитку «зеленої» економіки та перш за все у контексті сільського землекористування.

На наш погляд індикаторів розвитку «зеленої» економіки повинні розроблятися на рівні міжнародних взаємодій, а також на рівні окремих держав та навіть регіонів з урахуванням специфіки проблем та умов кожної.

Індикатори розвитку «зеленої» економіки у контексті сільського землекористування повинні включати:

Об'єм заміщених мінеральних добрив на органічні;

Частка земель під органічне виробництво;

Частка земель під ГМ культурами;

Частка земель, які зайняти технічними культурами;

Співвідношення рівня рентабельності органічного виробництва, виробництва технічних та інших сільськогосподарських культур;

Співвідношення дотацій, кредитних пільг та інших фінансових засобів підтримки органічного та неорганічного виробництва;

Частка рекультивованих земель від порушених та відпрацьованих земель;

Кількість робітників на 1 га земель;

Кількість робітників з доходом менш встановленого рівня (з урахуванням неповної зайнятості) на 1 га земель;

Інші традиційні показники ресурсозбереження та показники екологічного стану земельних ресурсів.

Показники повинні оцінюватися в динаміці, в порівнянні з закордонними показниками, а також окремо з кращими світовими стандартами. Методологічну проблему представляє зіставлення і оцінка одночасно всіх показників «озеленення», що пов'язано з різними напрямками наслідків розвитку. Наприклад, розвиток органічного виробництва як важливішою складовою «зеленої» економіки, пов'язане з

високими витратами земельних ресурсів, з більшими фінансовими витратами, і, як позитивні ефекти - стійке землеробство завдяки науково обґрунтованому виробництву, що передбачає ефект у часі, а також високі витрати людської праці, яке займає особливе місце в системі «зеленої» економіки.

Розроблені практичні пропозиції щодо стимулювання землекористування, зокрема у сільському господарстві, на принципах «зеленої» економіки базуються на кодексі України, Законах України «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2020 року», «Про внесення змін до Земельного кодексу України», Проекті Закону України «Про обіг земель сільськогосподарського призначення» та інших.

Важливим фактором, який слід враховувати в контексті екологізації землекористування, є екологізація продукції. Будучи продуктом землі, її «екологічність» в значній мірі визначається якісними параметрами засобів і умов виробництва. Тому, значна частина інструментів забезпечення виробництва екологічно чистої продукції, спрямована на підвищення екологічної якості землі. Це пов'язано з тим, що екологічно чиста продукція виступає одночасно у вигляді мети та у іпостасі формування вимог до якості земельних ресурсів, в умовах яких вона виробляється. Тому доцільно розробити та затвердити не тільки підсистему стандартизації та сертифікації екологічних вимог до агропродукції, яка заснована у стратегії державної екологічної політики, але також посилити контролю з боку держави за використанням та якістю земельних ресурсів, впровадження системи державної підтримки вітчизняного товаровиробника, який виробляє продукцію з поліпшеними екологічними характеристиками та втілює політику раціонального землекористування.

На сьогодні вже існує деякі інституційні підстави щодо активізації обліку екологічного вектора у всіх відносинах з приводу землі та розроблення дієвого економічного механізму землекористування. Так, Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України спільно з Інститутом охорони ґрунтів розпочато внесення відомостей до Державного земельного кадастру про якісні характеристики ґрунтів сільськогосподарських угідь. Системне внесення цих даних до Державного земельного кадастру дасть можливість отримати інформацію про екологічний стан земельних ділянок, що сприятиме прийняттю управлінських рішень у землекористуванні та, насамперед, його слід використати для формування справедливої ціни на землю та впровадження механізмів мотивації стійкого землекористування.

Першочерговим завданням у сфері земельних відносин є запровадження гнучкого та ефективного державного регулювання у сфері користування та обігу земель сільськогосподарського призначення, із одночасною мінімізацією потенційно негативних соціо-економіко-екологічних наслідків, а саме: внести зміни до таких законодавчих актів України:

До доопрацьованого Проекту Закону України «Про обіг земель сільськогосподарського призначення» щодо доповнення частини третьої у статтю 25 Закону України «Про оренду землі» такого змісту:

“Орендарі земельних ділянок для ведення товарного сільськогосподарського виробництва зобов’язані забезпечити робочими місцями та стабільним заробітком сільське населення (в залежності від площі орендованих земель, регіональних особливостей сільгоспвиробництва та системи розселення), що проживають на відповідній території (рада, район). Мінімальні норми працевлаштування сільського населення встановлюються Кабінетом Міністрів України. Недодержання зазначеного зобов’язання є підставою для розірвання у судовому порядку договору оренди землі.”

дати

«с забезпеченням доходу робітників на рівні, не нижчому, ніж у попередні періоди зі урахуванням інфляції».

Та розширити коло відповідальних, на яких розповсюджується це положення. Замість лише орендарів – «Власника» щодо любой форми власності.

- До Проекту Закону України «Про обіг земель сільськогосподарського призначення» (Розділ V. Прикінцеві та перехідні положення) щодо внесення змін) щодо статті 19 частини треті Закону України «Про оренду землі та частини четверті статті 93 Земельного кодексу України викласти в такій редакції:

Замість “При передачі в оренду сільськогосподарських угідь для ведення товарного сільськогосподарського виробництва строк дії договору оренди земельних ділянок визначається з урахуванням періоду ротації основної сівозміни згідно з проектами землеустрою ” (та уточнення, що він не може бути менше ніж 7 (15) років ” замінити абзацом другим такого змісту:

«Запровадження диференційованого підходу щодо орендної плати у залежності від строку оренди земельних ділянок» (замість встановлення мінімального строку оренди земельних ділянок, яка може знизити активність щодо землекористування). Такій підхід забезпечить скасування припонів щодо розвитку агробізнесу (насамперед упередженню протиріч, які закладено щодо розвитку середнього та малого бізнесу) та разом зі застосуванням інформації про якість ґрунтів, забезпечити компенсування витрат для проведення додаткового контролю якості ґрунтів і прийняття на його базі своєчасних рішень щодо стимулювання екологізації.

Видається логічним активізація обліку екологічного вектора у всіх відносинах з приводу землекористування. Тому саме сьогодні, коли правила регулювання тільки формуються, особливо важливим є закладення механізмів екологізації землекористування щодо збереження потенціалу для майбутніх поколінь та регулюватись крізь призму взаємин власності. Слідуючи такій логіці, зміна прав власності, кредитування та екологізація повинні бути взаємопов’язані.

Отримання кредиту, іншої державної підтримки сприяє формуванню різних стартових умов виходу на ринок. Тому, актуальною проблемою сьогодні є забезпечення сприятливих умов конкуренції на внутрішньому ринку на підставі створення справедливих умов кредитування з урахуванням негативного впливу на земельно-ресурсний компонент з метою збереження відтворювального потенціалу землі.

Здійснення збалансованої політики, спрямовано на підвищення вимог і відповідальності суб'єктів господарювання, визначає необхідність застосування економічних та фінансових механізмів - сприятливий податковий, кредитний та інвестиційний клімат для стимулювання діяльності, що не передбачає забруднення, погіршення структури та виснаження ґрунтів.

Висновки. Розроблені пропозиції щодо розвитку землекористування України на засадах «зеленої» економіки базуватимуться на:

1. встановленні об'єктивної ринкової вартості земельних ділянок сільськогосподарського призначення з урахуванням зміни їх екологічного стану та об'єму гумусу у процесі їх економічного обігу щодо мотивації збереження родючості ґрунтів;

2. удосконаленні платності щодо протидії встановлення мінімального строку оренди земельних ділянок, яка може знизити активність щодо землекористування та лімітує формування міцного класу на сілі;

3. удосконаленні обліку землі та землекористування;

4. набуття реальних гарантій матеріального забезпечення щодо найбільш вразливих верст населення через законодавче закріплення не тільки мінімальних норм зайнятості, але й розміру отриманих доходів працівників на одиницю площі сільськогосподарських угідь;

5. удосконаленні механізму стимулювання екологізації землекористування, який включає цінову та кредитну складову та який передбачає облік впливу зниження показників екологічної якості землі, її відтворювального потенціалу у її оціночній вартості та включення механізмів впливу на рентабельність продукції. Правовий механізм зачіпає питання екологічних обмежень у якості одного з умов анулювання прав в рамках будь-якої форми власності на земельну ділянку.

6. запропоновано індикатори розвитку «зеленої» економіки, які повинні оцінюватися в динаміці, в порівнянні з зарубіжними осередненими показниками і з кращими світовими стандартами.

Література

1. Проект Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо використання земель сільськогосподарського призначення для ведення товарного сільськогосподарського виробництва» та результати його громадського обговорення.

2. Деятельность Ассоциации органического земледелия и садоводства <http://orgpr.oduct.jimdo.com>
3. http://www.dzbank.com.ua/press_room/media_about_us/goszembank-khramitel-zolotogo-ze фонда Украины
4. Проект Закона Украины «Про обіг земель сільськогосподарського призначення» vlas.biz.ua/land-law/draft-legal-acts/491-----q
5. Статистичний збірник України за 2012р Державна служба статистики України. Київ, 2013 - с.552
6. Закон України «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2020 року» <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2818-17>
7. Закон України “Про оренду землі” http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/T980161.html (Редакція станом на 11.08.2013).
8. Земельний кодекс України <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1211-15> (Редакція від 06.09.2014, підстава 1556-18)
9. Буга Н. Розвиток біологічного землеробства та забезпечення органічного виробництва сільськогосподарської продукції / Н. Буга, Кулик Н., Л.Зуякова // Ukrainian journal Економіст. – 2014. – № 2. – С.27-30.
10. http://www.dzbank.com.ua/press_room/media_about_us/5-prichin-snizheniya-plodorodiya-zemel-ukrainy/5 причин зниження плодородія земель України
11. Мацко П. Пріоритет захисту прав громадян при формуванні ринку землі в Україні / П. Мацко, Ю. Яремко // Ukrainian Journal Економіст. – 2013. – № 3. – С. 40-41.
12. Ariel Brunner. Сомнительная экологизация европейского сельского хозяйства.- 22 May 2014. Agriculture, Common Agricultural Policy, European Union (EU), Subsidies <http://www.ictsd.org/bridges-news>
13. Интернет-журнал «НАУКОВЕДЕНИЕ» Выпуск 1, январь – февраль 2014 <http://publ.naukovedenie.ru>

Abstracts

Saadjan I.A,

Development of rural land use on the principles of "green" economy

The goal of the state policy on development of rural land use on the basis of the principles of green economy; researched state and institutional framework for land-use development on the principles of "green" economy in Ukraine; developed proposals to stimulate land use, in particular in agriculture, on the principles of "green" economy; the proposed development indicators of the green economy in the context of rural land use.